

Judaizam je religija židovskog naroda. U svijetu ima dvanaest milijuna Židova, šest milijuna u SAD, dva milijuna u Izraelu, a četiri milijuna posvuda po svijetu, mnogo ih je u Rusiji i Istočnoj Evropi. U strahovitom progonu Židova od 1939 - 1945. godine šest milijuna ih je ubijeno u koncentracionim logorima nacističke Njemačke, jer je Hitlerov Gestapo htio 'pročistiti' ljudski rod.

Nakon drugoga svjetskog rata, godine 1948. rođena je mala država Izrael. Stvorena je da osigura trajnu domovinu za Židove. U kratkoj povijesti novoga Izraela značajan je brzi ekonomski napredak i teška borba - za priznavanjem, identitetom i opstankom. Povijest Hebreja, i to njihova najranija, opisana je u hebrejskoj Bibliji, posebno u Petoknjižju, poznatom kao Pet Mojsijevih knjiga ili Tora (Zakon). Patrijarsi, Abraham, Izak i Jakov poštuju se kao osnivači židovskog naroda. Židovi u svojim dnevnim molitvama izriču da su Abrahamova djeca Božji prijatelji a narod nazvan Izrael, nosi ime koje je Bog dao Jakovu. Abraham je prešao iz Mezopotamije ok 1800. godine pr. Kr. u Kanaan, u Obećanu zemlju - kasnije poznatu kao Palestina, koja je uglavnom bila iste veličine kao i današnja država Izrael. Za vrijeme velike gladi, dvanaestero Jakovljevih sinova otišlo je u Egipat, gdje su njihovi potomci kasnije postali robovi. Tada, negdje oko 1250. godine pr. Kr. Mojsije je njihove potomke, Hebreje, izveo iz ropstva u Egiptu. Taj događaj je poznat kao 'egzodus' - izlazak. Na putu u Obećanu zemlju, s vrha gore Sinaj, Bog patrijarha, sada poznat kao Jahve, sklopio je savez s Izraelom. Taj savez je bio sažet u Deset zapovijedi, uklesanim na kamenim pločama koje je Mojsije donio s vrha gore i zapečaćenim krvlju žrtve. Izraelov se Bog objavio kao Bog povijesti: on nije obično plemensko božanstvo ili duh prirode, već Stvoritelj koji nadzire svoj svijet. Od tog su vremena nacionalni identitet Izraela i njegova religija bili nedjeljivo povezani. Sam Mojsije nije ušao u Obećanu zemlju. Njegov nasljednik, Jošua, i suci (kasniji narodni vođe koje je postavljao Bog) ušli su u zemlju i ondje se naselili zajedno s čitavim narodom. Nakon njih su državom vladali kraljevi. Prva tri, Šaul, David i Salomon vladali su Izraelom. Njihovi nasljednici vladali su podjeljenim kraljevstvom, Izraelom i Judejom. Međutim, Palestinu, koja se nalazila na raskršću Istoka i Zapada, osvajali su Perzijanci, Grci i Rimljani. Narod je uzastopce bio protjerivan u sužanjstvo, najprije u Babilon, u šestom stoljeću prije Krista, a nakon drugog stoljeća po Kristu na sve četiri strane svijeta. Svjesni da su ipak Božji izabrani narod, održali su svoj nacionalni, kulturni i religijski identitet gdje god su živjeli, bez obzira na patnje kroz koje su prolazili.

PODJELE JUDAIZMA

Ortodokсни judaizam

Predstavlja strogo tradicionalan judaizam koji prihvaća Zakon i autoritet rabina.

Progresivni

Predstavljen je dvama pokretima. Liberalni judaizam je nastao u Evropi za vrijeme prosvjetiteljstva u 18. stoljeću. Naglašava kritički pogled na Bibliju te etičke i općeprimjenjive vidove judaizma nasuprot obrednom i ograničenom judaizmu. Reformirani judaizam nastavlja slične tendencije. Prihvaća metode povijesno-kritičkog istraživanja i smanjuje obdržavanje obreda. Također umanjuje 'partikularizam' ili 'nacionalizam' u judaizmu - nadu za povratak u Sion, obnovu žrtvenog sustava i dolazak osobnog Mesije.

Konzervativni

Taj je ogranak nastao u 19. stoljeću, posebno u Americi, a negdje između ortodoksnog i progresivnog. Teži za preinakom obreda, ali prihvaća rabinsku predaju.

Mistični judaizam

Predstavljen je dvama pokretima: Kabbalah, nastao u 13. stoljeću u Španjolskoj, naglašava vezu s Bogom kroz meditacije i kontemplacije. Hasidim je nastao u Istočnoj Evropi u 18. stoljeću, a naglašava vezu s Bogom kroz oduševljene molitve. Cionizam Zasijsca u sve ostale pokrete, nacionalistički je, s duhovnim primjesama. Nastao je kroz progonstva u Istočnoj Evropi devetnaestog stoljeća, naglašavao židovsku nacionalnost, a došao je do vrhunca povratkom naroda u zemlju Izrael.

BOG I NJEGOV ZAKON

Biblija ne dokazuje postojanje Boga: on postoji. Vječan je, jedini Bog, Stvoritelj i Vladar čitavog svemira. Svemoćan je i pun ljubavi. Stvorio je i svijet i u njemu čovjeka kako bi se time objavila njegova slava. Sebe i svoje nakane Bog obznanjuje čovjeku kroz objavu. Čovjek mu odgovara, u vezi je s Bogom kroz molitvu i razmišljanje. Pomoću takvog dvosmjernog sustava, bog je čovjeku dao svoj Zakon, Toru. Pridržavanjem tog Zakona, pospješuje se ustanovljenje Božjega kraljevstva (vladavine) na zemlji. Mesija (pomazanik), koji će poteći iz Davidove kraljevske loze, navijestit će dolazak kraljevstva. I tako, u shemi spasenja, židovski narod igra posebnu ulogu, jer je njima Bog objavio svoj Zakon. Zakon i pokornost Zakonu središte je judaizma. Sastoji se od 613 zapovijedi (mitsvot) - 248 pozitivnih naloga i 365 zabrana. Te su zapovijedi izraz Božje volje i zato su obvezne Židovu vjerniku. Židovi imaju obvezu prema Bogu i čovjeku da žive u skladu s Božjom voljom. Na taj način svjedoče o Bogu i o njegovim namjerama u ovome svijetu. To je bitna zamisao Izraelova 'izbora' - njegova položaja Božjeg izabranog naroda.

BOG I NJEGOV SVIJET

Prema židovskom nazoru, svi su ljudi stvoreni na Božju sliku, stvoreni su jednaki, imaju svoje ljudsko dostojanstvo. Zakon naređuje uzajamno poštivanje sviju. Također zapovijeda da se ukazuje posebna briga za one u nevolji - bolesne, udovice, siročad, strance, potištene, za sužnje i siromašne. Stalno ih se podsjeća na povijest Izraela: naprimjer, jer je Božji narod bio poput 'stranaca' u Egiptu, tako Izraelci moraju ukazivati gostoljubivost prema strancima. Prema židovskom shvaćanju ljudske naravi, svi su ljudi stvoreni slobodni, sa sposobnošću odabiranja dobra i zla, bez naslijeđenog opterećenja grijehom. A svijet u kojem je čovjek postavljen dobar je svijet, kojeg je Bog stvorio za čovjekovo dobro. Zato čovjek treba uživati u njegovom izobilju i koristiti zemaljske plodove za poboljšanje života cijelog čovječanstva i službu Bogu. Prema tome, judaizam je religija koja se ne odriče svijeta kao religija Indije. Spasenje se postiže u ovom svijetu i kroz njega. I premda Židovi vjeruju u uskrsnuće umrlih i besmrtnost duše, mnogo više pažnje posvećuju dobrom životu ovdje na zemlji, a manje na pripremu za život nakon smrti.

Glavna vjerovanja

Židovski filozof iz srednjeg vijeka Moses Maimonides (1135 - 1204) napisao je trinaest točaka vjere, koje se uglavnom smatraju sažetkom temeljnog židovskog vjerovanja.

- 1 Postojanje Stvoritelja.
- 2 Njegova jedinstvenost.
- 3 Njegova bestjelesnost (Bog je duh).
- 4 Njegova vječnost.
- 5 Obveza služiti mu i samo njega štovati.
- 6 Postojanje proročanstava.
- 7 Mojsije je iznad svih ostalih proroka.
- 8 Objava Zakona Mojsiju na brdu Sinaj.
- 9 Nepromjenljiva narav Zakona.
- 10 Bog je sveznajući.
- 11 Nagrada ili kazna na ovome ili budućem svijetu.
- 12 Dolazak Mesije.
- 13 Uskrsnuće mrtvih.

SVETI SPISI ŽIDOVA

Biblija - ('knjige') Zbirka knjiga napisanih kroz razdoblje od 1000 godina, dobila je položaj Svetog pisma oko 100. godine.

Tora ('zakon') Prvih pet knjiga biblije, pripisanih Mojsiju.

Mišna ('ponavljanje') Etička i obredna učenja koja se temelje na Bibliji, datiraju iz drugog stoljeća po Kristu.

Talmud ('proučavanje') U dvije verzije, jedna je palestinska a druga babilonska, temeljen na Mišni, s dodatnim opaskama.

'Kad židovski dječak navrší 13 godina postaje bar-mitzvah, 'sin zapovijedi'. Za službe u sinagogi pozvan je za stol za kojim se čita Zakon. Od tog se doba smatra odraslim, sa svim prednostima i odgovornostima - religijskim i društvenim - koje donosi zrelost. I djevojke također prolaze kroz obred inicijacije.' 'Gdje god desetero ili više Židova žive zajedno, može se osnovati sinagoga. Štovanje u njoj, poučavanje i društvene aktivnosti drže zajednicu na okupu. Okupljenima služe učitelji ili tumači zakona (rabini) koji su glavni službenici sinagoge, čitači (chazzani) koji čitaju poduke i izgovaraju molitve i svećenici (coheni, potomci hramskih svećenika).'

Obiteljski dom

Središte vjerskog života u Židova je dom - čak i više nego sinagoga. Židovi su mnogo polagali na obitelj i odnose u obitelji, pa su mnoge židovske svetkovine ustvari obiteljske svetkovine. Najznačajnija takva svetkovina je tjedni šabat. Šabat znači 'odmor', pa je šabat tjedni odmor od rada i svetkovina vjerskog i obiteljskog značaja. Dan u Židova počinje i završava zalaskom sunca, pa tako šabat, koji pada u subotu, počinje u petak uvečer. Prije zalaska sunca domaćica pali 'šabatna svjetla'. Dok to čini, moli Božji blagoslov za svoj rad i obitelj. Muški članovi obitelji mogu biti s njom ili su u sinagogi. Šabatni stol je prostrt čistim prekrivačem na kojem se nalaze dva kruha i čaša vina. Prije večernjeg blagovanja, suprug izgovara riječi pohvale o vrsnoj ženi i navodi riječi iz Biblije koje govore o stvaranju i o danu odmora, šabatu. Zatim uzima čašu s vinom i blagoslivlja ju u Božje ime. Također blagoslivlja kruh, uzima svoj dio vina i kruha prije nego ponudi ostale.

Sinagoga

Sinagoga znači 'skupština'. Središte je javnog štovanja i društvenog života židovske zajednice. Židovi se okupljaju u sinagogi na svetkovinu šabata već u petak uvečer i u subotu izjutra. Zgrada može biti kvadratnog ili pravokutnog oblika. Kovčeg u kojem se nalaze svici Zakona gleda prema Jeruzalemu, a smješten je u dnu prostorije. Klupe su raspoređene na tri strane, smještene tako da štovatelj gleda kovčeg. Ispred kovčega se nalazi stol za čitanje (bema) otkuda se izgovaraju molitve i čita Zakon. Za vrijeme bogoslužjenja muškarci nose na glavi šešir ili kpicu i bijeli šal oko ramena. Žene pokrivaju glavu ili nemaju šal. U ortodoksnim sinagogama, žene sjede odvojeno od muškaraca. Za vrijeme bogoslužjenja, svi prisutni ustaju i ponavljaju šemu (koju svi Židovi izgovaraju dvaput dnevno): "Čuj, o Izraelu: Gospodin, naš Bog, Gospodin je jedini; ljubim Gospodina boga svojega svim svojim srcem, svom dušom svojom i svom snagom svojom." Kad bogoslužjenje dođe do vrhunca otvara se Kovčeg i uzima svitak Zakona i nosi okolo po sinagogi. Ljudi se klanjaju dok svitak Zakona prolazi pokraj njih. Zatim svećenici i članovi svećeničke loze (Leviti) najprije čitaju Zakona stoječki, a nakon njih i drugi muškarci, laici.

Vjerski propisi

U dodatku, vjerski život pobožnog Židova označen je molitvom triput dnevno i obdržavanjem strogih zakona o prehrani, izjavom da je sva hrana čista (košer). Kao znak saveza kojeg je Bog sklopio s Abrahamom, sva se židovska muška djeca obrezuju osmi dan nakon rođenja. Tradicionalno se taj obred obavljao u kući ili sinagogi, ali danas se obično obavlja u bolnici, u prisustvu rabina.

BLAGDANI

- **Pasha** (Pesach) Osmodneveno svetkovanje u proljeće, sjećanje na izbavljenje Izraelaca iz egipatskog ropstva.
- **Pedesetnica** (Shavuot) (Blagdan sedmica) Svetkuje se sedam tjedana nakon Pashe, kad se slavi svršetak žetve žita; također je povezan i s davanjem Zakona na Sinaju.
- **Sjenice** (Succot) Radosna jesenja svetkovina proslavlja berbu plodova. Molitve se izriču za dobru kišu i za umrle. Za te svetkovine odlazi se u prirodu u šatore ('sjenice') koji su napravljeni od grančica, što podsjeća na putovanje Izraelaca kroz pustinju.
- **Posvećenje** (Hannukah) (Svjetla) Zimska svetkovina, podsjeća Židove na ponovno posvećenje Drugog hrama koje je poduzeo Juda Makabejac 165. godine pr. Kr. nakon što su ga obeščastili Grci.
- **Purim** Podsjeća na izbavljenje Židova iz Perzijskog carstva što je zapisano u Knjizi o Esteri. Održava se u rano proljeće, popraćen karnevalom.
- **Nova godina** (Rosh Hashanah) Početak vjerskog kalendar u ranoj jeseni, doba kad čovjek treba srediti svoj život.
- **Dan pomirenja** (Yom Kippur) Deseti dan Nove godine, najveći blagdan, označen 24-satnom apstinencijom od hrane i vode kao znak kajanja pred Bogom za grijeha pojedinca i cijele zajednice.

Ovaj tekst je samo pokušaj da se u kratim crtama što jednostavnije predstavi judaizam. Molimo čitatelje da razumiju da ovih nekoliko riječi ne mogu opisati sve pojedinosti i specifičnosti razvoja judaizma kroz stoljeća njegova postojanja.